

Ecole d'Humanité

De school van Paul Geheeb in 2010

In vier Artificiums uit 2008, 2009 en 2010 schreef Bert Kalkman over de pedagoog Paul Geheeb. In dit artikel gaat het over de Ecole d'Humanité zoals deze zich anno 2010 presenteert. Hoewel veel van onze lezers in reguliere schoolsystemen werken, is het iedere keer weer inspirerend om - ondanks de verschillen - kennis te nemen van scholen als de Ecole.

Wie als argeloze reiziger of toerist door het Zwitserse dorpje Hasliberg-Goldern rijdt, merkt nauwelijks dat er in dit dorp een internationale school gevestigd is. Gewend als we zijn aan grote schoolgebouwen met evenzo grote grijze betonnen pleinen, staat niemand erbij stil dat een school er wellicht ook uit kan zien als een klein dorp. Bij de ingang van het terrein van de Ecole zie je direct dat hier geen sprake is van een 'gewone' school. Het landelijke terrein is bebouwd met grote huizen, met in het midden een plein. Tussen de huizen lopen verschillende paden, die ieder weer leiden naar huizen die zich tot dan toe verscholen hielden tussen het groen van de bomen. Regelmatig lopen kinderen, pubers, jong volwassenen en volwassenen tussen de gebouwen heen en weer, een

boek of een schrift onder de arm. Het gaat er rustig en vriendelijk aan toe op deze school voor primair, voortgezet en 'graduate' onderwijs. De bezoeker die dit alles nieuwsgierig gadeslaat wordt met een vriendelijke glimlach en een 'Hallo' gegroet. Ben je in de gelegenheid een poosje als gast op deze school te verblijven, dan word je al snel nieuwsgierig naar de manier waarop deze gemeenschap functioneert en hoe ze vandaag de dag de idealen van haar oprichters vormgeeft.

Leren en leven

Het doel van de Ecole is, binnen een internationale gemeenschap, jonge mensen op hun leer- en levensweg te begeleiden en hen te helpen hun eigen potentieel te ontdekken en ontplooiën. Om dit te realiseren gaat de school uit van een humane pedagogiek. De basis hiervan gaat direct terug op het motto van de oprichter Paul Geheeb, dat iedereen er mag zijn zoals hij is, maar tegelijkertijd moet werken aan wie hij in potentie kan worden.

Deze basis vraagt van jongeren en volwassenen de inspanning om te werken aan hun persoonlijke ontwikkeling op een manier die de hele persoon recht doet. Voor de Ecole betekent dit dat er een groot beroep op de persoonlijke verantwoordelijkheid gedaan wordt. Dit niet in de eerste plaats door verantwoording af leggen, maar veel meer door op een verantwoorde wijze te leren leven. Het leren is erop gericht dat wat de leerlingen tot zich nemen persoonlijke betekenis voor hen krijgt. Daarom is er veel aandacht voor de ervaring als basis om duurzame kennis te verwerven. Het streven is om nieuwe kennis op zo'n manier te verbinden met kennis die al eerder is opgedaan dat de leerling gedurende zijn schoolloopbaan de onderliggende samenhang

leert zien en begrijpen. Een andere inspanning die gevraagd wordt, is het leveren van een bijdrage aan de schoolgemeenschap als onderdeel van de samenleving. Voor de Ecole is het vanzelfsprekend dat hier ook de zorg voor de natuur en de omgeving onder valt. Dit vraagt een actieve en betrokken houding die niet beperkt blijft tot leren, maar het hele leven raakt. Leerlingen moeten leren hoe ze omgaan met invloeden van binnen en van buiten en wel zo dat ze beseffen er niet aan overgeleverd te zijn, maar er een eigen wending aan te kunnen geven.

Persoonlijke leerweg

Bij de grote verantwoordelijkheid die de leerlingen hebben, hoort ook dat ze leren nadenken over hun persoonlijke leerweg. Samen met een ervaren tutor worden ze ieder trimester gemotiveerd erover na te denken welk deel van het onderwijsprogramma ze willen volgen.

Zoals gezegd is het cursusjaar van de Ecole georganiseerd in drie periodes, trimesters genoemd. Ieder trimester is opgedeeld in zogenaamde cursusperiodes die vijf tot zes weken duren.

Gedurende deze cursusperiode wordt een aantal vakgebieden aangeboden waaruit de leerling een keuze moet maken. Van de leerling wordt verwacht dat hij zich goed op zijn 'vakkenpakket' oriënteert. Hiervoor kan hij een gesprek aanvragen bij de desbetreffende vakleraren of support zoeken bij zijn persoonlijke tutor. Deze voorbereiding is belangrijk, omdat een eenmaal gemaakte keuze bindend is, motivatie vraagt en tot inspanning verplicht. Doordat de leerling op deze wijze bij de samenstelling van zijn 'vakkenpakket' wordt betrokken leert hij verantwoordelijkheid te nemen ten opzichte van zichzelf, het vak en de medeleerlingen met wie hij tijdens een cursusperiode zal gaan samenwerken. Gedurende een cursusperiode volgen de leerlingen iedere morgen de gekozen vakken. Het gaat om maximaal drie vakken. Hierdoor kunnen de leerlingen zich langdurig en geconcentreerd met een overzichtelijk deel van een vakgebied bezighouden. Bij de wijze waarop gewerkt en geleerd wordt laat de Ecole zich leiden door het exemplarische principe van Martin Wagenschein. Voor het middagprogramma wordt een brede keuzemogelijkheid geboden uit allerhande

vakgebieden, variërend van muziek en theater, houtbewerken en elektrotechniek tot kanovaren en bergbeklimmen. Ook dit programma maakt integraal onderdeel uit van het curriculum en de pedagogiek van de school.

Waardering

De afronding van een cursusperiode vindt plaats door het schrijven van een zelfreflectie waarin niet alleen de inhoudelijke kennis aan de orde komt, maar ook de voortgang, de moeilijkheden en de hulp die wel of niet geboden is. Ook de leraar schrijft voor iedere leerling een bericht over de voortgang van diens ontwikkeling. In een persoonlijk gesprek wordt dit alles besproken en vastgelegd. De uitkomsten zijn medebepalend voor datgene waar de leerling de komende periode aan gaat werken. Hieronder vallen zowel de persoonlijke ontwikkeling als de nieuwe vakkenkeuze. Dit geheel eigen systeem van waarderen, zonder toekenning van cijfers, staat regelmatig onder kritiek. Toch houdt de Ecole hier al decennia aan vast. Ze is er namelijk van overtuigd dat dit systeem de persoonlijke betrokkenheid van de leerling op zijn eigen leerproces bevordert. Ook het zelfvertrouwen om eigen keuzes in resultaten om te zetten wordt erdoor gestimuleerd. In de visie van de school is het dit wat leerlingen in hun ontwikkeling nodig hebben om zichzelf te leren kennen en waarderen.

Willen en moeten

Betekent dit systeem dat de leerling helemaal zelf bepaalt wat hij kiest? Dat is niet het geval. De leerling wordt geacht alle verplichte vakken te volgen. Het tijdstip waarop hij dat doet, is tot op zeker hoogte aan de leerling zelf. Hij kan hier gebruikmaken van het systeem dat vakken tijdens verschillende cursusperiodes in een jaar aangeboden worden. Wanneer leerlingen in hogere leerjaren komen en naar de internationaal erkende eindexamens toewerken, neemt de keuzevrijheid af omdat deze ingeperkt wordt door de verplichte examenvakken. Je zou kunnen zeggen dat het systeem het midden zoekt tussen houvast enerzijds en loslaten anderzijds. De gewone leerling kan zo in alle rust zijn eigen programma volgen, terwijl de goede leerling de gelegenheid heeft meer tijd te besteden aan vakken die hij beter wil leren begrijpen. De Ecole streeft ernaar dat dit plaatsvindt in een atmosfeer waar geen sprake

is van angst voor cijfers, het gevoel iets niet te kunnen of verveling. Hier wordt, bewust en in het belang van de leerling, de spanning opgezocht tussen willen en moeten.

maar op en neer reist om kennis te delen. De leraar is iemand die altijd aanwezig en aanspreekbaar is en zo zorgt voor een persoonlijk en vertrouwelijk leef- en leerklimaat. Nieuwe leerlingen die in een familiegroep

'Een leerling op de Ecole kan zich niet de rol van consument aanmeten, maar wordt geacht actief gebruik te maken van de geboden mogelijkheden. Dat hoort bij het leven.'

De vraag wat de leerling wil, maar ook moet leren komt iedere periode terug. Een leerling op de Ecole kan zich niet de rol van consument aanmeten, maar wordt geacht actief gebruik te maken van de geboden mogelijkheden. Dat hoort bij het leven.

Hoe weinig komt het op reguliere scholen voor dat leerlingen actief betrokken worden bij de aangeboden vakken en leraren bevragen op wat zij aan gaan bieden. De Ecole houdt ons hier een spiegel voor. Misschien kan het ook anders? Of vinden we onze systemen zo veilig dat we ze graag houden zoals ze zijn?

Samen leren

Naast de aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling is er veel aandacht voor de sociale ontwikkeling. De Ecole heeft ervoor gekozen om in kleine groepen te werken, waarbij het aangeboden niveau voor iedereen gelijk is, maar de leeftijden kunnen verschillen. Het doel is om deze kleine 'leerteams' te laten ervaren hoe plezierig het is om onderzoekend en ontdekkend leren. Onderwerpen, probleemstellingen en concrete fenomenen worden projectmatig en vakoverstijgend benaderd. Deze manier van leren werkt niet alleen aanstekelijk voor de leerlingen, maar is ook voor de leraren iedere keer weer een belevenis die motiverend werkt. Door sterk in te zetten op de intermenselijke verhoudingen in deze groepsprocessen leren leerlingen niet alleen samenwerken, maar ook elkaar corrigeren en bemoedigen, iets wat in het dagelijks leven eveneens van belang is.

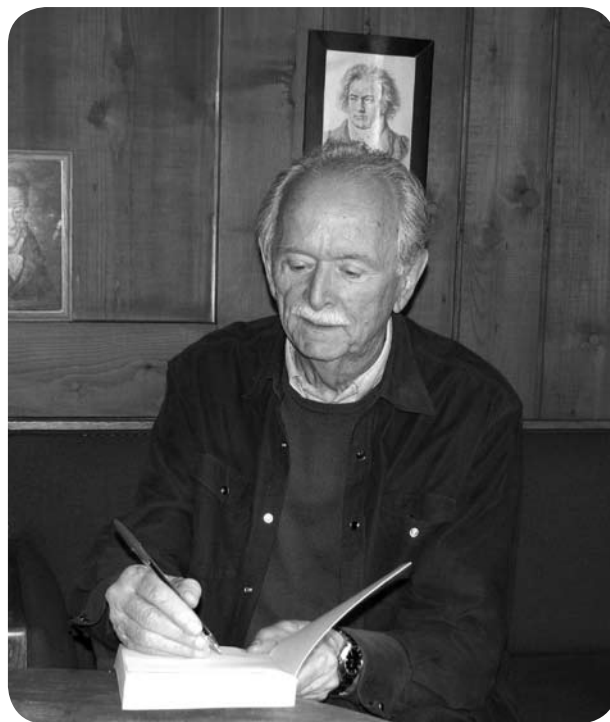
Familieverbanden

De Ecole is een school die naast leerlingen uit Zwitserland leerlingen uit alle werelddelen herbergt. De meesten zijn intern en maken onderdeel uit van een zogenaamde familiegroep. Deze familiegroepen worden geleid door twee leraren of een echtpaar. De keuze om op deze wijze een gemeenschap te vormen, vraagt veel van de leraren en hun gezinnen. In de visie van de school is de leraar niet iemand die alleen

worden opgenomen, krijgen een oudere leerling als 'maatje' toegewezen. Deze is er verantwoordelijk voor dat de nieuwkomer zich snel thuisvoelt. Zo vormt een kleine groep leerlingen een levensgemeenschap die er gezamenlijk voor verantwoordelijk is hoe naast de schooltijd de vrije tijd wordt ingevuld. Van het feit dat leerlingen dit moeten leren, is de school zich nadrukkelijk bewust. Nieuwkomers krijgen dan ook ruimschoots de tijd om in de gemeenschap in te groeien. Pas na hun derde jaar wordt er een volledig beroep op hun brede inzetbaarheid gedaan.

Regels en afspraken

Ondanks de grote vrijheid en verantwoordelijkheid die

Armin Lüthi

de leerlingen krijgen, is de school bijzonder duidelijk in het stellen van regels. Zo is het gebruik van alcohol, tabak en drugs verboden. Ook het privébezit en

gebruik van mobieltjes, computers, radio's, cd-spelers en televisie is niet toegestaan. De tijd die hiermee vrijkomt, geeft ruimte om zich te concentreren op de wezenlijke dingen in het leven. Dat niet iedere leerling deze regels op prijs stelt, laat zich raden. Wie echter de vriendelijke en rustige atmosfeer op de school opgemerkt heeft, realiseert zich opeens wat wij in onze scholen wellicht zonder slag of stoot laten gebeuren. Regels en vrijheid blijken zo heel dicht bij elkaar te liggen.

Wijze lessen

Het is goed om ons voortdurend te realiseren waarom en hoe wij op onze scholen onderwijs geven. Wat is onze identiteit, wat is ons pedagogisch profiel en hoe wordt dit zichtbaar in de praktijk? De sleutel is in handen van de leraar. Daarom is het aan te bevelen dat leraren zich regelmatig spiegelen aan andere scholen dan die waar ze zelf werkzaam zijn. De Ecole d'Humanité is zo'n school. Armin Lüthi, oud-schoolleider en opvolger van Paul Geheeb, geeft leraren ten slotte nog enkele gulden regels mee:

- Wij volwassenen moeten volwassen, volgroeid zijn. Kinderen moeten zich aan ons kunnen spiegelen.

We moeten het kunnen hebben dat jonge mensen ons telkens uitdagen door te vragen wie wij eigenlijk zijn en hoe wij ons leven inhoud geven.

- Ook volwassenen moeten zichzelf als in ontwikkeling, veranderend, als in een rijpingsproces, zien.
- Wij moeten op behoedzame wijze met jonge mensen omgaan, als het even kan zonder macht, maar niet zonder regels.
- Jonge mensen moeten ervaren dat ze ertoe doen, dat ze nodig zijn. Zo leren ze verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf, het leren, de omgeving en de grote wereld.

Bert Kalkman is lector exemplarisch onderwijs bij Driestar Educatief.

Geraadpleegde literatuur:

Ecole d'Humanité (2008). *Das Leitbild*. Hasliberg-Goldern.
Ecole d'Humanité (2008). *Die Übersicht*. Hasliberg-Goldern.
Näf, M. (2006). *Eine Menschliche Schule*. Oberhofen am Thunersee: Zytglogge.

Citaat

'Wer immer sich zum Schüler macht, wird immer einen Meister finden.'

(Friedrich von Hagedorn)